

УДК 316.7+316.334.52(4-11)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-7](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-7)

Олег ГРЕЧКА

аспірант кафедри політології, права та філософії, Ніжинський державний університет, вул. Графська, 2, Ніжин, Чернігівська область, Україна, 16600

ORCID: 0000-0002-2350-2391

Oleg GRECHKA

Postgraduate student at the Department of Political Science, Law and Philosophy, Nizhyn State University, Grafaska str., 2, Nizhyn, Chernihiv region, Ukraine, 16600

ORCID: 0000-0002-2350-2391

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄВРОПІ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ЄС: ФАКТИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ

MIGRATION CRISIS IN EUROPE AS A THREAT TO EU SECURITY: FACTS, CHALLENGES AND POSSIBLE SOLUTIONS

У статті встановлюється, що міграційна криза в ЄС – це один із найбільш небезпечних та складних викликів безпеці Євросоюзу, оскільки вона несе за собою ряд негативних наслідків. З'явившись на початку 2015 року і досягнувши свого піку в 2015–2016 роках, міграційна криза в ЄС залишається важливим фактором впливу на існування та функціонування Євросоюзу і в наш час, коли ЄС має ряд нових міграційних викликів, спричинених Covid-19, міграційною кризою на білоруському кордоні з ЄС у 2021 р., міграційною кризою в Середземномор'ї, Російсько-українською війною. Як складне збірне явище міграційна криза включає в себе: проблему внутрішніх та зовнішніх кордонів ЄС, проблему нелегального перетину кордону, проблему розподілу та прийняття мігрантів, проблему інтеграції мігрантів в європейське суспільство, проблему організованої злочинності, проблему міжетнічних конфліктів, а також ряд інших складових, які так чи інакше впливають на безпеку в регіоні. Охарактеризувавши кожен з означених проблем, автором зазначається, що міграційна криза є дійсно тяжким викликом для безпеки ЄС.

З огляду міграційної політики ЄС встановлено, що станом на сьогодні значна увага ЄС приділена саме подоланню міграційної кризи, зроблено ряд важливих кроків на шляху до її вирішення. Однак автором також встановлено, що на сьогодні міграційна політика ЄС все ще має ряд проблем, вирішення яких – запорука успішного подолання міграційної кризи. Шляхом аналізу всіх негативних факторів пливку міграційної кризи в ЄС на його безпеку автор встановив, що подолання міграційної кризи є цілком реальним за введення ефективної міграційної політики. З огляду на це автором пропонуються деякі шляхи подолання негативних проявів міграційної кризи, які можуть стати основою міграційної політики ЄС на найближчі роки.

Ключові слова: міграція, міграційна криза, безпека ЄС, загроза безпеці ЄС, подолання міграційної кризи.

The article establishes that the migration crisis in the EU is one of the most dangerous and complex challenges to the security of the European Union, as it carries a number of negative consequences. Appearing at the end of 2014 and reaching its peak in 2015-2016, the migration crisis in the EU remains an important factor affecting the existence and functioning of the European Union even now, when the EU has a number of new migration challenges caused by the Russian-Ukrainian war. As a complex collective phenomenon, the migration crisis includes: the problem of the internal and external borders of the EU, the problem of illegal crossing of the code, the problem of the distribution and acceptance of migrants, the problem of the integration of migrants into European society, the problem of organized crime, the problem of inter-ethnic conflicts, as well as a number of other important aspects. Having characterized each of the mentioned problems, the author notes that the migration crisis is a really serious challenge for the security of the EU.

From the review of the migration policy of the EU, it was established that, as of today, the EU is paying considerable attention to overcoming the migration crisis, and a number of important steps have been taken on the way to its solution. However, the author established that today the migration policy of the EU still has a number of problems, the solution of which is the key to successfully overcoming the migration crisis. By analyzing all the negative factors of the impact of the migration crisis in the EU on its security, the author established that overcoming the migration crisis is quite real with the introduction of an effective migration policy. In view of this, the author proposes some ways to overcome the negative manifestations of the migration crisis, which can become the basis of the EU migration policy for the coming years.

Key words: migration, migration crisis, EU security, threat to EU security, overcoming the migration crisis.

Постановка проблеми. У 2015 році в Європі склалася унікальна міграційна ситуація. Цей рік став рекордним за кількістю мігрантів, які незаконно перетнули кордони

ЄС. Різке збільшення міграційних потоків, складність міграційної ситуації, а саме злиття кількох потоків міграції: легальної, нелегальної економічної та міграції осіб, які потребують

міжнародного захисту, тобто біженців, перетворили міграційну кризу на виклик для всієї Європи.

Однак із часом, коли міграційна криза загострилася, стало зрозуміло, що вона є ще й значним викликом для внутрішньої безпеки ЄС та безпеки його країн-членів, внаслідок чого в ЄС з'явився новий напрямок міграційної політики – безпековий. Дослідження негативного впливу міграційної кризи в ЄС на його безпеку – один із перспективних напрямків наукових досліджень, адже до сьогоднішнього дня загрозливі впливи міграційної кризи мають прояви на території ЄС і потребують їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема міграційної кризи в ЄС та її негативного впливу на всі напрямки розвитку Євросоюзу є однією із найбільш досліджуваних у науці. Зокрема, проблеми міграційної кризи в ЄС досліджували такі науковці, як Гончаренко А.О., Демчишина В.Р., Заставна О.П., Малиновська О.С., Марковська Г.В., Пак Н.А., Проценко О.М., Священко З.В., Шелемба М.М., Узун Ю.В., Чернега О.П., Яковенко Ю.Ю. та інші. Однак питання безпекової загрози міграційної кризи Євросоюзу досі залишається мало дослідженим. Серед українських науковців даної теми частково торкалися: Луцишин Г.В., Кісіль Р.Л., Пак Н.А. та деякі інші. Однак жоден з них не здійснив дослідження впливу міграційної кризи Євросоюзу на його безпеку комплексно та з врахуванням сучасних викликів, серед яких пандемія COVID-19, Російське військове вторгнення на територію України та ряд інших факторів, які впливають на подальшу побудову міграційної політики ЄС у контексті безпеки Євросоюзу та його держав-членів. Більше уваги вивченню даного питання присвячували зарубіжні вчені, серед яких: Ахмед І., Вольфелд М., Греч О., Естевенс Дж., Каунерт К., Кіннвал С., Кокрейн Ф., Маннерс І., Хасан Н. та ряд інших. Однак і їх дослідження вирізняються вузькою специфікою характеристики міграції як загрози чи виклику ЄС.

Метою статті є дослідження міграційної кризи в ЄС як виклику та загрози існуванню Євросоюзу, встановлення можливостей та подальших перспектив удосконалення міграційної політики ЄС шляхом огляду викликів існуючої міграційної кризи на території Євросоюзу в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. До категорії однієї з найбільш значущих криз сучасності з повною відповідністю слід віднести міграційну кризу в Європі, спричинену масовою міграцією біженців і переселенців

із зон збройних конфліктів, держав і територій, уражених ескалацією насильства, а також несприятливими умовами їхнього життєдіяльності в місцях колишнього проживання.

Міграційна криза, що почалася в країнах Європейського союзу у квітні 2015 р., у зв'язку з неконтрольованим потоком біженців та мігрантів із зон збройних конфліктів Близькосхідного регіону, а також низки африканських та азіатських держав з несприятливими соціально-економічними умовами, негативно вплинула на перспективи розвитку як окремих держав-членів Євросоюзу, так і загалом Європейського співтовариства [1]. Нові виклики, зокрема такі, як Covid-19 [2], міграційна криза на білоруському кордоні з ЄС у 2021 р. [3], міграційна криза в Середземномор'ї [4], Російсько-українська війна [5], ще більше загострюють міграційну кризу в ЄС.

Нині міграційна криза стала представляти собою дедалі більшу небезпеку безпеці сучасної Європи. Міграційна криза сьогодення продовжує нести значні загрози політичній, соціальній, а також економічній безпеці Європи.

Для аналізу масштабу міграційної загрози варто розібратися, які ж сфери життя суспільства охоплює проблема безпеки, спричинена міграційною кризою в ЄС, а також встановити причини підвищення цієї загрози. По-перше, міграційний фактор створює небезпеку зростання економічної та соціальної напруженості [6]. Причиною цього є те, що дуже часто мігранти не здатні з тих чи інших причин інтегруватися в європейське суспільство і стати його повноправним членом. Вони селяться у неблагополучних районах і стають джерелом та учасниками нелегального бізнесу, «тіньової» економіки. Щодо соціальної напруженості, то великий вплив мігрантів стає гарантованим джерелом доходів організованої злочинності, що природно впливає на погіршення кримінальної ситуації в європейських містах, що, у свою чергу, підриває безпеку соціальної сфери життя європейського суспільства.

Численні економічні та інші проблеми мігрантів зачасту призводять до того, що в примаючих країнах їх відносять до «соціально незахищених». Як зазначає Вінтіла Д., «на загальному тлі зростання етнічного розмаїття, сильної політизації міграції та надмірної вразливості мобільних осіб до соціальних ризиків, доступ мігрантів та їхніх нащадків до соціального забезпечення став ключовою сферою занепокоєння в усіх європейських демократіях» [7]. Місцеві жителі побоюються, що приплив мігрантів сприятиме зниженню заробітної плати, підвищить безробіття серед

громадян країни, збільшить вартість житла та споживчих товарів [8]. Часто вважається, що мігранти є тягарем для системи соціального забезпечення країн, що приймають. Головна причина такого підходу – це переконання, що іммігранти не є частиною «Європи», тому вони не повинні повністю користуватися перевагами системи соціального забезпечення.

Загрози економічної безпеки посідають друге місце у сприйнятті суспільством, після загроз соціокультурного плану. До економічних загроз насамперед можна віднести:

- 1) розширення тіньової економіки, що несуть гігантські податкові втрати для держав-членів ЄС;
- 2) зростання неконтрольованих ринків контрафактних товарів та послуг в ЄС;
- 3) підвищення рівня контрабанди, насамперед, ресурсів і різноманітних цінностей;
- 4) укорінення негативних тіньових практик і стереотипів в економіці [9].

Наступною сферою, якій загрожує міграція, є політична. Стабільність у цій сфері підривається великою кількістю мігрантів, які створюють власні організації, нерідко радикальні, покликані відстоювати їхні інтереси та боротися за рівні права. Така ситуація розхитує політичну систему в європейських державах, що також підриває безпеку Європи. З цього випливає і те, що територіальна цілісність держав ЄС перебуває під загрозою розриву у зв'язку з неминучою зміною етнічного складу населення з допомогою мігрантів. Етнічні верстви населення, що знову утворилися, борються не тільки за рівні права, а й за можливість проживати відокремленою етнічною групою, що провокує сепаратистські настрої та міжетнічні конфлікти, що відбуваються на їх основі. Політична активність мігрантів породжує наростання популярності ультраправих політичних партій, які виступають активними антагоністами подальшого міграційного процесу, відстоюючи ідентичність своєї держави.

Політичною загрозою є мігранти і в очах європейців. Їхній зв'язок з батьківщиною може впливати на двосторонні відносини між країною, що приймає, і країною походження. Діаспора може чинити тиск на країну перебування під час проведення нею політики щодо батьківщини мігрантів. Але ще більшу стурбованість європейців викликає прагнення мігрантів утвердити свої позиції у владних структурах країни перебування. Як зауважує дослідник з Університету м. Гента (Бельгія) Земні С., «класична ідея, що тільки громадяни є частиною політичної спільноти, поступово розмивається» [10].

Прихильники ідеології ультраправих політичних партій активно виступають проти подальшого прийняття європейськими державами мігрантів. Вони вважають, що цей процес назавжди змінить усталений порядок у країнах Європи на гірший бік, адже мігранти, носії зовсім інших культурних цінностей і традицій, абсолютно точно, на думку прихильників ультраправих політичних партій, принесуть ці самі традиції та цінності до давно вже сформованого культурного бачення європейських держав. Саме за відстоювання цієї автентичної зовнішності і виступають ультраправі політичні партії та їх активні прихильники.

Політичні загрози міграції несуть гостру соціальну напруженість у країні ЄС та викликають у них бажання позбавити державу величезного потоку мігрантів, які дестабілізують внутрішню обстановку в країні. У свою чергу, політична нестабільність є ще однією причиною соціальної напруженості, оскільки місцеве населення Європи, побоюючись такої активної політичної діяльності мігрантів, виступають проти подальшого процесу прийому мігрантів у Європі. Наростають ксенофобні настрої та антагонізм між європейським населенням та мігрантами, що у свою чергу має свої наслідки у вигляді запеклих протестів і навіть збройних зіткнень.

І звичайно ж, головною проблемою, що впливає з міграційного чинника, є поширення та наростання позицій тероризму [11]. Мігранти є одним з основних інструментів не тільки перевезення контрабанди, але ще страшніше, поширення впливу терористичних організацій. Прихильники та вірні послідовники терористичних організацій проникають на територію Європи спільно з мігрантами і вже там здійснюють терористичні акції, які, безумовно, підривають усі сфери життя європейського суспільства. Події останніх років яскраво демонструють зв'язок із величезним міграційним потоком, що вилився на держави Європи, та значним збільшенням терористичних актів, що сталися на території Європи та забрали життя великої кількості мирного населення.

Міграція має сильне політичне значення та вирішальну конститутивну роль для ідентичності. Граничний статус і відчуження мігрантів розмежує внутрішні і зовнішні політичні спільноти та дозволяє конституювати цілісність ідентичності, а також конкуренцію ідентичностей. Конкуренція ідентичностей не завжди має місце, вони можуть доповнювати один одного. Наприклад, можна бути одночасно і європейцем, і ірландцем, але не можна

одночасно бути християнином і мусульманином. Але навіть якщо ідентичності співіснують, загроза може виникнути у тому випадку, коли одна з них домінує (наприклад, національна ідентичність француза домінує з ідентичністю мусульманина).

Міграція також є культурним викликом: хоча її часто представляють як управлінську проблему, пов'язану з економічними та трудовими міркуваннями держав, вона, по суті, кидає виклик і підриває їхній національний і культурний образ. Управління міграцією також відображає культурні цінності та якості, які громади ідентифікують у собі [12].

Є й ряд інших факторів, які засвідчують, що, в будь-якому випадку, міграція є так чи інакше загрозою безпеці. Однак чи стає міграція загрозою безпеці, залежить від цілого ряду умов: від культурної близькості мігрантів та населення сторони; від того, чи міграція стала помітною; які канали міграції використовуються, а також від результатів міграційної політики, що проводилася в минулому. Коли йдеться про культурні відмінності, то мається на увазі ступінь відмінності іммігрантів за расою, мовою та релігією приймаючого суспільства.

Однак найбільшу загрозу безпеці ЄС несе нелегальна міграція, яка до нашого часу є причиною ряду проблем, оскільки викликає:

- 1) деформацію соціальної, демографічної, територіальної структур суспільства;
- 2) загострення конкуренції на місцевих ринках праці та житла;
- 3) зіткнення етнічних стереотипів та норм поведінки;
- 4) криміналізацію суспільства;
- 5) виникнення осередків соціальної напруженості;
- 6) зростання ксенофобії та екстремізму;
- 7) зростання захворюваності на соціальні хвороби тощо.

На підтвердження цього можна навести позицію Спеціального доповідача ООН Франсуа Крепо «На жаль, у контексті міграційної політики Європейського союзу нелегальна міграція здебільшого розглядається як загроза безпеці, якій потрібно запобігти» [13].

З огляду на вище сказане, можемо проблему «міграції і безпеки в ЄС» в аналітичному відношенні розділити на дві підпроблеми: безпеки самих людей, які утворюють міграційні потоки та безпеки європейського суспільства та держав-членів ЄС, які зачіпаються міграційними потоками. Стає очевидним, що зв'язок міграції з безпекою – двосторонній. При цьому і з точки зору безпеки мігрантів, і з точки зору безпеки будь-якого середовища,

яке вони залишають або в яке впроваджуються, надзвичайно велике значення мають структурні характеристики міграції. Навіть невелика за розмахом міграція, коли вона не переривається і не слабшає, зрештою, починає підточувати систему безпеки, тому що має своєрідний кумулятивний ефект.

З огляду на це, можна констатувати, що наростаючі виклики міграційної кризи ЄС – це вагома загроза його безпеці, яка вимагає: розробки та затвердження нових принципів та програм дій; встановлення довгострокових цілей та пріоритетів міграційної політики з врахуванням умов сьогодення. Останнім часом реалізація міграційної політики проходила комплексно й спостерігався ентузіазм щодо розвитку нових підходів до побудови міграційної політики, з огляду на що досягнення ЄС в даній сфері не варто недооцінювати. Реалізоване чинне правове регулювання міграції та міграційної політики за останні роки сприяло зниженню рівня нелегальної міграції та згладжуванню міграційної кризи по всій Європі. Зокрема, було прийнято: законодавство про права та умови в'їзду до ЄС членів сімей мігрантів, кваліфікацію, студентів; директиву про повернення на батьківщину нелегальних мігрантів; впроваджено санкції до роботодавця, який використовує нелегальну іноземну робочу силу; введено в дію «Пакт про міграцію та притулок», а також ряд інших важливих документів в цій сфері.

Однак досі на території ЄС існують серйозні проблеми міграції, зокрема й проблема нелегальних міграційних потоків [14]. Для того, щоб врегулювати міграцію, країни повинні розробити нові принципи та програми дій; встановити довгострокові цілі та пріоритети, сформулювати нові підходи в реалізації імміграційної політики. Що стосується правового регулювання, то необхідно підвищити повноваження ЄС щодо контролю пересування людей по території Союзу, створити єдиний механізм реагування на загрози міграції; удосконалити міграційне законодавство. Також варто здійснити такі кроки:

- 1) по-перше, встановити контроль за міграцією, який має на меті запобігання або обмеження в'їзду до країн-членів ЄС;
- 2) по-друге, зміцнити власну національну та європейську ідентичність в країнах-членах ЄС;
- 3) по-третє, у соціальній сфері – збільшити інвестиції у професіоналізацію служб зайнятості та активізацію ринку праці з врахуванням особливих потреб мігрантів і запитів суспільства щодо справедливого та сталого розподілу соціального захисту;

4) запровадити інші заходи, які дозволять перевести міграцію із розряду «загроз» до розряду «переваг».

У цьому випадку також варто звернути увагу на те, що остаточні рішення проблеми міграції європейськими країнами так і не були вироблені, міграція досі зберігає економічні та соціальні загрози для країн ЄС. Протиріччя між державами-членами ЄС у розселенні мігрантів призводять до поглиблення розколу в ЄС. Очевидно, що до тих пір, поки між державами не буде налагоджений діалог з цього приводу, поки кожна з них не припинить перекладати відповідальність на інші держави щодо вирішення проблем міграції, проблема міграційної кризи залишатиметься невирішеною.

Міграційна криза в ЄС продемонструвала, що жодні заходи щодо контролю кордонів, знаходження та видворення нелегалів тощо не здатні викоренити чи навіть серйозно мінімізувати проблему нелегальної міграції. У результаті проведеного дослідження можна констатувати, що Європа зраджує принципам, на яких вона заснована, зосереджуючись недостатньо на пріоритеті прав людини, акцентуючи більшу увагу на захисті та забезпеченні власної безпеки.

Реакція ЄС на міграційну кризу до нашого часу вказує на невирішене протиріччя між підходами, які наголошують на національній безпеці, і тими, які зосереджені на безпеці людей. У той час як офіційна риторика звертає увагу на гуманітарні міркування поря-

тунку життів і гарантування прав людини для нелегальних мігрантів, а також на необхідність усунути основні причини зростання міграції (конфлікти, порушення прав людини, бідність і соціально-економічні фактори, такі як безробіття, у країнах походження), реакція в основному зосереджена на заходах, спрямованих на обмеження нелегальної міграції за допомогою управління міграцією та управління кордонами [15].

Але при цьому не можна впадати і в іншу крайність та оману – абсолютно неприйнятним є розгляд всього комплексу міграційних потоків як загрози безпеці ЄС. Це докорінно не так, оскільки міграційна криза – це ще й рушійний фактор економічних, соціальних та політичних реформ в регіоні, прийняття яких – перспектива успішного функціонування та розвитку ЄС. Однак розкриття переваг міграції та нарощення їх потенціалу вимагають «правильної» політики ЄС щодо управління міграційними потоками.

Висновки. Таким чином, міграційний фактор справді значно вплинув на зростання загрози безпеці Європи, що не тільки зробило її більш уразливою з політичної точки зору, а й вплинуло на внутрішню соціальну та економічну обстановку в європейських країнах. Все це вказує на необхідність продуманої міграційної політики, що не «закриває двері» для бажаної щодо демографічних міркувань імміграції, але і «не відкриває їх» занадто широко та безконтрольно до різних категорій мігрантів.

Література:

1. Безушко М.С., Панченко С.С. Міграційні процеси в країнах ЄС. Європейська міграційна криза. *Юридичні могилянські читання*. 2019. С. 88–91.
2. Panebianco S. Towards a Human and Humane Approach? The EU Discourse on Migration amidst the Covid-19 Crisis. *The International Spectator*. 2021. № 56(2). S. 19–37.
3. Bejan R. The EU is the real villain in the Poland-Belarus migrant crisis. *The Conversation*. 2021. URL: <https://theconversation.com/the-eu-is-the-real-villain-in-the-poland-belarus-migrant-crisis-172132>. (дата звернення: 07.07.2022).
4. Panebianco S. The EU and migration in the Mediterranean: EU borders' control by proxy. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2022. № 48(6). P. 1398–1416.
5. Opiola W., Czepil B., Dębicki M. War and politics. The 2022 Russian invasion of Ukraine and refugee crisis on the eastern EU border from the perspective of border studies. *Border and Regional Studies*. 2022. № 10(1). P. 7–22.
6. Малиновська О. Міграція та безпека: до питання взаємозв'язку та взаємовпливу. *Міжнародний науковий вісник*. 2021. № 1-2(23-24). С. 42–52.
7. Vintila D., Lafleur J. Migration and Access to Welfare Benefits in the EU: The Interplay between Residence and Nationality. *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (Volume 1)*. IMISCOE Research Series. Springer. 2020. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-51241-5_1. (дата звернення: 07.07.2022).
8. Чуприна О., Луцишин Г., Малиновська О. та ін. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 334–338.
9. Красівський Д. Фактори впливу на міграційні процеси в Україні та світі. *Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів доповідей та тез міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 12 листопада 2019 року. Київ: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 315–318.

10. Zemni S. Islam between jihadi threats and islamist insecurities? Evidence from Belgium and Morocco. *Mediterranean politics*. 2006. Vol. 11. № 2. P. 231–253.
11. Гільченко О.Л. Особливості сучасних загроз міжнародної безпеки в рамках ЄС. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XX підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ*. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 133–137.
12. Fotou M. Identity and Migration: From the ‘Refugee Crisis’ to a Crisis of European Identity. Political Identification in Europe: Community in Crisis? *Emerald Publishing Limited*, Bingley. 2021. Pp. 21–40.
13. Управление границами Евросоюза: защита прав мигрантов. 2013. URL: <https://www.ohchr.org/ru/stories/2013/07/eu-border-management-protecting-rights-migrants>. (дата звернення: 03.06.2022).
14. Здоровцова О.Ю. Проблеми міграційної кризи європейського союзу. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2020. № 17. С. 783–789.
15. Grech O., Wohlfeld M. Managing Migration in the Mediterranean: Is the EU Failing to Balance State Security, Human Security, and Human Rights? *OSCE Yearbook 2015*, Baden-Baden. 2016. Pp. 309–326.

References:

1. Bezushko M. S., Panchenko S. S. (2019) Mihratsiini protsesy v krainakh YeS. Yevropeiska mihratsiina kryza. [Migration processes in EU countries. European migration crisis]. *V yurydychni mohylianski chytannia*. S. 88-91. [in Ukrainian]
2. Panebianco S. (2021). Towards a Human and Humane Approach? The EU Discourse on Migration amidst the Covid-19 Crisis. *The International Spectator*. № 56(2). S. 19-37. [in English]
3. Bejan R. (2021). The EU is the real villain in the Poland-Belarus migrant crisis. *The Conversation*. Retrieved from <https://theconversation.com/the-eu-is-the-real-villain-in-the-poland-belarus-migrant-crisis-172132>. (Last accessed: 07.07.2022). [in English]
4. Panebianco S. (2022). The EU and migration in the Mediterranean: EU borders’ control by proxy. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. № 48(6). P. 1398-1416. [in English]
5. Opiola W., Czepil B., Dębicki M. (2022). War and politics. The 2022 Russian invasion of Ukraine and refugee crisis on the eastern EU border from the perspective of border studies. *Border and Regional Studies*. № 10(1). P. 7-22. [in English]
6. Malynovska O. (2021) Mihratsiia ta bezpeka: do pytannia vzaiemovv'iazku ta vzaiemovplyvu. [Migration and security: to the question of interconnection and mutual influence]. *Mizhnarodnyi naukovyi visnyk*. № 1-2 (23-24). S. 42-52. [in Ukrainian]
7. Vintila D., Lafleur J. (2020) Migration and Access to Welfare Benefits in the EU: The Interplay between Residence and Nationality. *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (Volume 1)*. IMISCOE Research Series. *Springer*. 2020. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-51241-5_1. (Last accessed: 07.07.2022).
8. Chupryna O., Lutsyshyn H., Malynovska O. ta in. Suchasna mihratsiina kryza yak vyklyk dlia Yevropeiskoho Soiuzu. [The current migration crisis as a challenge for the European Union]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2019. № 12. S. 334-338. [in Ukrainian]
9. Krasivskiy D. (2019) Faktory vplyvu na mihratsiini protsesy v Ukraini ta sviti. [Factors influencing migration processes in Ukraine and the world]. *Instytutsiini transformatsii rynku pratsi v umovakh yevrointehratsii: zbirnyk materialiv dopovidei ta tez mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii*. Kyiv, 12 lystopada 2019 roku. Kyiv, TOV «Vydavnychiy dim «ArtEk». S. 315-318. [in Ukrainian]
10. Zemni S. (2006) Islam between jihadi threats and Islamist insecurities? [Islam between jihadi threats and Islamist insecurities?] Evidence from Belgium and Morocco. *Mediterranean politics*. 2006. Vol. 11. №. 2. P. 231-253. [in English]
11. Hilchenko O.L. Osoblyvosti suchasnykh zahroz mizhnarodnoi bezpeky v ramkakh YeS. [Features of modern threats to international security within the EU]. *Aktualni problemy nauky ta osvity: Zbirnyk materialiv XX pidsumkovoї nauково-praktychnoi konferentsii vykladachiv MDU*. Mariupol: MDU, 2018. S. 133-137. [in Ukrainian]
12. Fotou M. (2021) Identity and Migration: From the ‘Refugee Crisis’ to a Crisis of European Identity. Political Identification in Europe: Community in Crisis? *Emerald Publishing Limited*, Bingley. Pp. 21-40. [in English]
13. Upravlenye hranitysamy Evrosoiuzia: zashchyta prav myhrantov. (2013). [EU border management: protection of migrants’ rights]. Retrieved from <https://www.ohchr.org/ru/stories/2013/07/eu-border-management-protecting-rights-migrants>. (data zvernennja: 07.07.2022). [in Ukrainian]
14. Zdorovtsova O.Yu. Problemy mihratsiinoї kryzy yevropeiskoho soiuzu. [Problems of the migration crisis of the European Union]. *Elektronne nauкове vydannia «Porivnialno-analitychne pravo»*. 2020. № 17. S. 783-789. [in Ukrainian]
15. Grech O., Wohlfeld M. (2016) Managing Migration in the Mediterranean: Is the EU Failing to Balance State Security, Human Security, and Human Rights? *OSCE Yearbook 2015*, Baden-Baden. Pp. 309-326. [in English]